

MÓSER ZOLTÁN

Egy szárnyasoltárról

IN MEMORIAM P. J.

Egyik barátom hívta fel a figyelmemet, ha elmegyek R.-be, a falu szélén lévő kis emelkedőn látni fogok egy kápolnát, s azt okvetlen nézzem meg, mert különös élményben lesz részem. A kápolna mindig nyitva van, nem kell a kulcs keresésével fölöslegesen töltenem az időt.

Már messziről láttam a kápolnát, és valóban nyitva volt. A stílusát nehéz meghatározni. Kívülről nagyon újnak tűnik, belül középkori hangulatot áraszt. Ezt a szárnyasoltár miatt mondom, amely néhány pad kivételével az egyetlen „berendezési tárgy”. Tárgy? De micsoda tárgy! Párját sehol nem találni.

Bent alig volt fény. Az ablakokat, az apszist is vékony, áttetsző, sötétlila függönyök takarták, mert épp nagyhét volt. Akik ismerik a középkori triptichonokat, azok tudják, hogy azon a héten a két szárnyat mindig becsukják. Ezekre a külső táblákra, amelyek az év egy hetét kivéve nem láthatók, mert nyitva vannak a szárnyak, igénytelenebb képeket szoktak festeni, általában. (Nem mindig.) Itt, amin meglepődtem – először távolról a gyér fényben alig tudtam kivenni –, hogy fehér színű volt mindkét tábla és néhány soros írás szerepelt rajtuk. Egész közelről már láttam, hogy egy-egy rövid verset másolt a készítőjük. A bal oldalon ez állt:

*Nem volt csatlakozás. Hat óra késést jeleztek,
s a fullatag sötétben hat órát üldögéltem
a kocsárdi váróteremben, nagycsütörtökön.
Testem törött volt, és nehéz a lelkem,
mint ki sötétben titkos útnak indul
végzetes földön, csillagok szavára,
sors elől szökve, mégis, szembe sorssal,
s finom ideggel érzi messziről
nyomán lopódzó ellenségeit.
Az ablakon túl mozdonyok zörögtek.
A sűrű füst, mint roppant denevérszárny
legyintett arcul.
Tompá borzalom fogott el, mély állati félelem.
Körülnéztem. Szerettem volna
néhány szót váltani jó, meghitt emberekkel,
de nyirkos éj volt, és hideg sötét volt...
Péter aludt, János aludt, Jakab aludt,
Máté aludt, és mind aludtak...*

*Kövér csöppek indultak homlokomról,
és végigcsurogtak gyűrött arcomon...¹*

A jobb oldalon egy másik hasonló:

*És fölzúgnak a hamuszín egek,
hajnalfele a ravensbrücki fák.
És megérik a fényt a gyökerek
És szél támad. És fölzeng a világ.*

*Mert megölhették hitvány zsoldosok,
és megsünhetett dobogni szive –
Harmadnapra legyőzte a halált.
Et resurrexit tertia die.²*

De vajon mi van a belső felületeken, milyen kép? Körülnéztem, nehogy valaki meglássa, mit művelek – lassan kitértam a behajtott szárnyakat. Hogy középen, a szekrénybe mi lesz, abban biztos voltam: a megfeszített, a szenvedő Krisztus. Bal oldalon az alvó apostolok – ezek egyike, Péter, akinek képe itt látható –, jobbszárnyon a feltámadt Krisztus arca volt.

Azután vettem csak észre, miután óvatosan becsuktam a szárnyakat, hogy a predellán, középen szintén egy vers olvasható:

*Hasadt a menny kárpitja. Zengve fennen
óráját hirdették az angyalok.
Atyjához szólt: „Mért hagytál el engem?”
Anyjához: „Ne sírj, mert feltámadok...”*

*Zokogva hullt a porba Magdaléna,
s a Tanítvány, legkedvesebb fia...*

¹ Dsida Jenő: Nagycsütörtök

² Pilinszky János: Harmadnapon

*Amarra nem mert nézni senki: néma,
sötét szoborként ott állt Mária.*³

Miért tette egymás mellé ezeket, miért tett a képek elé verseket az ismeretlen Mester? A szenvedés átélése, de a húsvét öröme, az áldozatvállalás hite, a megváltás reménye okán és jogán. E versek nagyon hasonlók⁴, de mindegyik mögött egy másik kéz, egy másik élet van, ez nyilvánvaló. Az is bizonyos, hogy mindhárman ismerték és átérték a szenvedést.

Igaza volt a barátomnak: különös kápolna volt, különös triptichon, különös élmény. Szerencsére kijöve az úton senkivel nem találkoztam. Így egyedül maradhattam az élményeim-mel.

*

Amikor felébredtem, elővettem Európa térképét, hogy megnézzem, ott van-e ez a falu, ahol álmomban jártam. Igen, ott volt.

³ Anna Ahmatova: A megfeszítés. 1940–1943. (Rab Zsuzsa fordítása)

⁴ „Ha válaszolnom kellene arra, mi az, ami minden újonnan jelentkező művészi alkotásban közös, hosszú esztendőik tapasztalatából egyetlen stílusjegyet jelölnék meg, mit kivétel nélkül (s mondjam azt, hogy tévedhetetlenül?) megtaláltam, s ez: valamiféle új »mezítelenségi fok«, amely azonban távolról se stiláris, külsőleges jegy csupán. Minden értékes új műben érvényre jut valami, az előzőeknél direktbbnek tűnő evidencia. Ezt nevezem én »új mezítelenségi foknak«.

Később azt is észrevettem, hogy ez valamiféle dinamikus eleme inkább a születő műveknek, amit a »múló idő fátylai« ismét elfednek szemünk elől.” (Pilinszky János: Egy lírikus naplójából. In A mélypont ünnepéje. I. 378.)